

MILJØDIREKTORATET
post@miljodir.no

Oslo, 13. april 2026

Sak nr.: 26-5323
Ansvarlig advokat: Tine Larsen

Klage over vedtak om dispensasjon fra forskrift om dverggås for 420 kV Skaidi-Lebesby (saksnr. 2025/7547)

Undertegnede bistår Norges Naturvernforbund, som med dette påklager Miljødirektoratets vedtak av 2. mars 2026, hvor Statnett gis dispensasjon fra forskrift om dverggås for bygging av ny 420 kV kraftlinje mellom Skaidi og Lebesby (saksnummer 2025/7547).

Naturvernforbundet har fått utsatt klagefristen til 13. april, og klagen er rettidig.

1. Status for dverggås og prioritering av arten

Dverggåsa er en av Norges mest truede fugler. Bestanden i Norge (og Skandinavia) består av ca. 30 par, hvor nesten samtlige benytter Valdakmyra som rasteplass. Over 50 % av den europeiske bestanden finnes i Norge, og dverggåsa er dermed en ansvarsart som Norge har et spesielt ansvar for å ta vare på.

Den prekære bestandssituasjonen truer artens eksistens, og er også årsaken til at dverggåsa har fått særskilt beskyttelse som prioritert art etter naturmangfoldloven § 23. Det er kun 14 arter som har status som prioritert art. Dverggåsa er med dette ikke «bare» en kritisk truet art på rødlista (i likhet med 308 andre kritisk truede arter), men én av ytterst få arter som er gitt ekstraordinær beskyttelse som *prioritert*. Denne prioriteringen må få betydning når hensynet til dverggåsa skal veies opp mot andre samfunnshensyn og mot annet naturmangfold.

På delstrekningen Stabbursdalen krysser den planlagte kraftlinjen dverggåsas trekkroute mellom Valdakmyra og hekkeområdene lengre opp i dalen. Det er lagt til grunn i vedtaket at luftlinjen her vil være en ny og ukjent risiko som utgjør en mulig stor trussel for dverggås på trekk opp og ned Stabbursdalen, og tiltaket er derfor i strid med forbudet mot skade i forskriften om dverggås som prioritert art § 3. Med det ekstremt lave antallet gjenværende individer av dverggås, er det stor og nærliggende fare for at arten kan bli utryddet i Norge og Skandinavia. Selv sporadiske kollisjonshendelser med tap av enkeltindivider kan være kritisk for artens overlevelse.

Som følge av statusen som prioritert art er det utarbeidet egen handlingsplan og gjort tiltak for å hindre utryddelse av dverggåsa. Ny kraftlinje i luftspenn mellom Lakselv og Igeldas vil være i strid med handlingsplanen, og et tilbakeskritt etter mange års arbeid for å redde arten. Kraftlinjen vil utgjøre en ytterligere belastning for en ekstremt utsatt art, og kan medvirke til at arten utryddes.

2. Vilkårene for dispensasjon er ikke oppfylt

Det kan bare gjøres unntak fra forskriften for en prioritert art dersom vesentlige samfunnshensyn gjør det nødvendig, jf. naturmangfoldloven § 24 femte ledd andre alternativ. Det er to vilkår som begge må være oppfylt: Det må foreligge *vesentlige samfunnshensyn*, og dispensasjonen må være

nødvendig. Nødvendighetsvilkåret innebærer at det ikke kan gis dispensasjon når det finnes alternative måter for å ivareta det vesentlige samfunnshensynet.

Dispensasjonsbestemmelsen er således en snever unntaksbestemmelse, og terskelen for å dispensere er svært høy. Det er en sikkerhetsventil for situasjoner og tiltak av stor samfunnsmessig betydning som man ikke kunne forutse på vedtakstidspunktet, jf. Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) side 156.

Naturvernforbundet gjør gjeldende at vilkårene for å dispensere fra forskriften som skal beskytte dverggåsa ikke er oppfylt:

- Naturvernforbundet reiser spørsmål ved om utbygging av kraftlinjen i dette tilfellet utgjør et *vesentlig samfunnshensyn*.
- Dersom det vurderes å foreligge et vesentlig samfunnshensyn, mener Naturvernforbundet det finnes gode alternativer til luftspenn som ikke utsetter den lille, gjenværende dverggåsbestanden for kollisjonsrisiko og økt fare for utryddelse. Dispensasjonen er således ikke *nødvendig*.

Bestemmelsen er en kan-bestemmelse: Søker har ikke krav på dispensasjon, heller ikke når vilkårene er oppfylt.

2.1 Det foreligger ikke et vesentlig samfunnshensyn

Sikker forsyning av tilstrekkelig energi er et vesentlig samfunnshensyn i et moderne samfunn. Utbygging av kraft og kraftlinjer vil derfor i mange tilfeller kunne sies å være et vesentlig samfunnshensyn. Det innebærer likevel ikke at *enhver* utbygging av kraftproduksjon og/eller kraftlinjer er å anse som et vesentlig samfunnshensyn.

I søknaden begrunner Statnett behovet for kraftlinjen med forventninger om økt forbruk i regionen. Denne forventede endringen knytter seg til økt behov for kraft hos AS Sydvaranger, datasenteraktivitet og økt vekst i vanlig forbruk knyttet til energiomstilling bl.a. til vindkraft. Det anføres at det ikke er ledig kapasitet i transmisjonsnettet, og at elektrifiseringen av Melkøya gjør det gunstig med økt produksjon i regionen.

Naturvernforbundet er grunnleggende uenig i premisset om at økt kraftforbruk til f.eks. datasentre og elektrifisering av petroleumsinstallasjoner er et *vesentlig samfunnshensyn*. Det økte kraftforbruket det legges opp til er unødvendig og til stor skade for viktige naturverdier i Finnmark, og går langt utover det som er nødvendig. Transmisjonsnettet kan forsterkes på flere måter, og det ligger også stort potensial i å frigjøre energi gjennom energisparing. Naturvernforbundet har redegjort for dette i felles høringsuttalelse av 1. september 2023 til konsesjonssøknaden, sammen med Natur og Ungdom og Norske Samers Riksforbund.

Derimot er det et vesentlig samfunnshensyn å forhindre utryddelse av arter. I medhold av naturmangfoldlovens ordning med prioriterte arter er hensynet til noen få av de aller mest utsatte og truede artene gitt en *prioritet* foran andre interesser for å hindre at de dør ut. Prioriterte arter er gitt en sterkere beskyttelse enn det som ellers følger av naturmangfoldlovens alminnelige forvaltningsprinsipper: Dverggåsa skal *prioriteres*, og må derfor tillegges stor og normalt avgjørende vekt når hensynet til denne arten avveies mot andre samfunnsinteresser. Dersom ikke hensynet til dverggåsa prioriteres i praksis når den står mot andre interesser, er det en nærliggende og reell fare for at arten utrykkes.

At hensynet til verneinteressene skal veie tyngre enn andre interesser ved dispensasjoner etter naturmangfoldloven, underbygges av Borgartings dom i sak LB-2014-40408 om fremføring av ny kraftlinje gjennom Sør-dalen naturreservat. Lagmannsretten uttalte:

«Videre fremgår det av forarbeidene at det skal skje en interesseavveining mellom verneinteressene og de vesentlige samfunnsinteressene. Hensynet til verneinteressene vil veie svært tungt i en slik vurdering. En ren interesseovervekt vil på langt nær være tilstrekkelig.»

Naturvernforbundet gjør gjeldende at økt energiforbruk i Finnmark ikke er et vesentlig samfunns hensyn, og at å hindre artsutryddelse er et prioritert hensyn som må veie tyngre enn utbyggingsinteressene i denne saken.

2.2 Luftspenn i dverggåsas trekkområde ikke nødvendig

Om det likevel legges til grunn at utbygging av den aktuelle kraftlinjen mellom Skaidi og Lebesby utgjør en vesentlig samfunnsinteresse, kan det ikke gis dispensasjon fra forskrift om prioritert art dersom den vesentlige samfunnsinteressen kan ivaretas på andre måter som ikke er til skade for dverggåsa. Alternative traséer og jord- eller sjøkabel på deler av strekningen er gode alternativer som kunne eliminert skadepotensialet for dverggåsa, og gjør at dispensasjonen ikke er nødvendig.

Alternativer i denne sammenheng kan heller ikke begrenses til alternative trasévalg og jord/sjøkabel for en ny 420 kV linje. Det må også vurderes om det finnes andre løsningskonsepter, som for eksempel energisparing og andre forsterkninger i transmisjonsnettet. Et alternativ er bygging av ny 132 kV-linje fra Lakselv til Adamselv, slik det er redegjort for i bl.a. Naturvernforbundets høringsuttalelse av 1. september 2023. Dette er alternativer som ville være betydelig billigere enn ny 420 kV, og mindre natur ville blitt ødelagt.

Forbudet mot enhver skade eller ødeleggelse av dverggås som følger av forskriften om prioritert art § 3, må være et premiss som ligger til grunn for planleggingen av tiltaket helt fra starten. Utgangspunktet er at dette er et område hvor luftspenn er forbudt og skal unngås, og dette må være førende for hvilke løsninger som i det hele tatt vurderes som aktuelle. Det er å snu det på hodet når det i denne saken primært er vurdert løsninger i strid med skadeforbudet, for deretter å søke om dispensasjon etter at konsesjonen er gitt.

Tatt i betraktning at den lille, gjenværende bestanden av dverggås benytter et avgrenset område ved Valdakmyra og oppover Stabbursdalen som raste- og hekkeplass, er det vanskelig å se for seg at dette området ikke på noen måte kan unngås.

Når det finnes alternative traseer eller løsninger som sikrer kraftforsyningen uten å skade dverggåsa, vil nødvendighetsvilkåret i naturmangfoldloven § 24 femte ledd ikke være oppfylt.

I Borgarting lagmannsretts dom i sak LB-2014-40408 ble Klima- og miljødepartementets dispensasjon til fremføring av en kraftlinje gjennom Sördalen naturreservat funnet ugyldig fordi det fantes alternativ trase som ikke gjorde dispensasjonen nødvendig. Lagmannsretten la til grunn at energiforsyningssikkerhet er samfunnskritisk, og at utbygging av ny kraftlinje oppfylte vilkåret i nml. § 48 første ledd om «vesentlige samfunnsinteresser». Om alternativer skriver derimot lagmannsretten:

«Sentralt i vurderingen må likevel være å se om det foreligger alternative traséer. Vilråene for dispensasjon vil sjelden være oppfylt der det foreligger en åpenbar alternativ trasé utenfor reservatet. Kan en alternativ trasé utenfor verneområdet etableres innen rimelig tid og til ikke uforholdsmessige kostnader vil vilråene for dispensasjon, slik lagmannsretten ser det, ikke være oppfylt.»

Miljødirektoratet legger i dette vedtaket til grunn at det også finnes alternative traseer og løsninger til luftstrekking gjennom Stabbursdalen. Det bemerkes (på side 10) at for å verne dverggåsa ville jordkabel vært et godt alternativ, og kabling i sjø ville vært den beste løsningen. Direktoratet viser imidlertid til Energidepartementets vurderinger, som i hovedtrekk er begrunnet i at sjøkabel og jordkabel vil være dyrere løsninger, men at ekstrakostnadene ikke kan forsvares i lys av at

løsningsen ikke gir særlige miljøgevinster. Miljødirektoratet konkluderer med at de ikke har grunnlag for å overprøve de vurderingene av alternativer som er gjort av energimyndighetene.

Til dette vil Naturvernforbundet bemerke at miljømyndighetene må sørge for at dispensasjonssaken er tilstrekkelig opplyst til å kunne gjøre en selvstendig vurdering av om det er grunnlag for å gi dispensasjon etter naturmangfoldloven.

Videre bemerkes at det synes å være lagt til grunn fra energimyndighetenes side en nokså alminnelig interesseavveining, hvor det ikke er tatt i betraktning at dverggåsa er gitt en helt særskilt prioritet foran andre interesser. Enhver utbygging som kan påføre arten noen skade er som utgangspunkt forbudt.

At det her også foreligger alternative løsninger hvor skade på dverggåsa kunne vært unngått, underbygges også av Miljødirektoratets sterke og berettigede kritikk av at dispensasjonssøknaden er fremsatt for sent i prosessen, fire måneder etter at konsesjonen ble innvilget av Energidepartementet.

Miljødirektoratet gjorde allerede i november 2023 både Energidepartementet og Statnett oppmerksomme på at det omsøkte luftspennet trolig krevde dispensasjon etter forskrift om dverggås som prioritert art, men de valgte likevel å utsette dispensasjonsavklaringen etter naturmangfoldloven til etter at saken for øvrig var ferdig behandlet.

Naturvernforbundet slutter seg til Miljødirektoratets beskrivelse av hvordan dette innskrenker handlingsrommet og mulighetene for å ivareta hensynet til dverggås, slik dette er beskrevet i vedtaket side 3 fjerde avsnitt:

«Ved større kraftprosjekter som dette, hvor flere alternativer er valgt bort gjennom konsesjonsprosessen, er derfor handlingsrommet og muligheten for å ivareta hensynet til dverggåsa gjennom forskrift om dverggås som prioritert art begrenset når dispensasjonssøknaden fremmes så sent i prosessen. Miljødirektoratet mener en slik praksis er svært uheldig, og fører til en ubalanse i hvordan ulike interesser faktisk kan ivaretas. Forvaltningsmyndigheten for forskrift om dverggås som prioritert art, som i første omgang skal ta stilling til en dispensasjonssøknad, vil da være låst til kun å vurdere de alternativene som gjenstår etter avveining mot andre interesser enn til en prioritert art. Miljødirektoratet mener dette ikke er i tråd med forutsetningene i lovens forarbeider om at bestemmelsen i nml. § 24 femte ledd kun skal være en sikkerhetsventil for uforutsette situasjoner og tiltak.»

Statnett har utsatt nødvendige avklaringer til etter at konsesjonen er innvilget, vel vitende om at dette kan innskrenke handlingsrommet og er i strid med forutsetninger som følger av naturmangfoldlovens forarbeider og praksis.

Det vises til at i forbindelse med dispensasjon for etablering av 420 kV linje mellom Sogndal og Ørskog gjennom Sjørdalen naturreservat opptrådte Statnett og Energidepartementet på en tilsvarende måte. Gyldigheten av dette vedtaket ble prøvd for domstolen, og lagmannsretten fant at vedtaket var ugyldig fordi dispensasjonen ikke var nødvendig (LB-2014-40408). Lagmannsretten kritiserte også at dispensasjon først hadde blitt vurdert og behandlet etter at det endelige konsesjonsvedtaket var fattet og traseen allerede var fastlagt:

«Først om lag ett år etter at OED fattet klagevedtaket søkte Statnett om dispensasjon fra verneforskriften den 10. desember 2012. Senior prosjektleder i Statnett, Ove Brattberg forklarte for lagmannsretten at hovedgrunnen for denne tidsbruken var at traséen som OED vedtok i klagevedtaket ikke var detaljprosjektert. For å kunne søke om dispensasjon krevdes mer informasjon, blant annet om spesifikke mastepunkter. Dette arbeidet måtte gjøres i barmarksesongen. Fylkesmannen avslo søknaden den 19. februar 2013, og Statnett påklagde avslaget den 28. februar 2013. Direktoratet for naturforvaltning avga uttalelse som saksforberedende instans den 16. april 2013, og det endelige dispensasjonsvedtaket forelå som nevnt 29. mai 2013. Det gikk således nær ett og et halvt år fra OED fattet sitt klagevedtak til KLDs dispensasjonsvedtak forelå.»

Tidsbruken må i det alt vesentlige tilskrives at Statnett har valgt et to-sporet løp. Det følger av naturmangfoldloven § 48 tredje ledd at det er adgang til en slik fremgangsmåte. Imidlertid står det i Ot.prp.nr.52 (2008–2009) at departementet har forutsatt at det som utgangspunkt skal kreves at det foreligger dispensasjon etter verneforskriften før det gis tillatelse etter annet lovverk. Avdelingsdirektør i KLD, Øivind Dannevig, opplyste for lagmannsretten at departement i ettertid har endret praksis i tråd med føringene i forarbeidene. OEDs klagevedtak gir klart uttrykk for at departementet var oppmerksom på at dispensasjon var nødvendig. Lagmannsretten mener det er uheldig at det ble valgt et to-sporet løp, med den ekstra tidsbruk dette har medført.»

Naturvernforbundet mener det foreligger alternative løsninger som innebærer at skade på dverggåsa kunne vært unngått, og at vilkårene for dispensasjon dermed ikke er oppfylt.

Under enhver omstendighet er handlingsrommet og mulighetene for å vurdere alternativer og tilpasse utbyggingen på en måte som ivaretar dverggåsa er blitt innsnevret og begrenset av at dispensasjonssøknaden er fremsatt for sent i prosessen. Det kan derfor at Miljødirektoratet heller ikke hadde tilstrekkelig grunnlag for å vurdere og konkludere med vilkårene for dispensasjon i naturmangfoldloven § 24 femte ledd er oppfylt.

3. Oppsummering

Dverggås er en prioritert art med nærliggende risiko for utryddelse. Det er et vesentlig samfunnshensyn å unngå utryddelse av arter, og hensynet til dverggåsa skal prioriteres foran andre hensyn i tråd med dens status som en prioritert art.

Vilkårene i naturmangfoldloven § 24 femte ledd for å gjøre unntak fra forbudet mot skade på dverggåsa som prioritert art er ikke oppfylt i denne saken:

Den nye 420 kV kraftlinjen er ikke nødvendig for å dekke samfunnets kraftforsyningsbehov, og utgjør ikke et vesentlig samfunnshensyn.

Det er heller ikke nødvendig å skade dverggåsa for å sikre energiforsyningen i Finnmark, da det finnes andre alternativer enn å bygge luftstrekk gjennom dverggåsas trekkroute i Stabbursdalen.

Mulighetene og handlingsrommet for reelle alternativvurderinger er blitt innsnevret ved at dispensasjon er søkt og avklart for sent i prosessen. Miljødirektoratet har derfor ikke hatt tilstrekkelig grunnlag for å gjøre en selvstendig og forsvarlig vurdering av om vilkårene for dispensasjon er oppfylt.

Naturvernforbundet understreker avslutningsvis at miljøforvaltningen under enhver omstendighet står fritt til å avslå en søknad om dispensasjon etter naturmangfoldloven § 24 femte ledd: Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra forskrift om prioritert art, og Statnett har ikke krav på dispensasjon, heller ikke for det tilfellet at vilkårene er oppfylt.

Naturvernforbundet gjør gjeldende at vedtaket av 2. mars 2026 om dispensasjon etter forskrift om dverggås for 420 kV gjennom Stabbursdalen må omgjøres til avslag.

Vennlig hilsen

Dæhlin Sand Advokatfirma AS

Tine Larsen
Advokat